

Deputace říšského sněmu německého v novověku.(Práce ze semináře prof. *Stiebra*.)Napsal *Rudolf Rauscher*.*Úvod.*

Říšskou deputací sluje výbor stavů, jimž bylo uloženo, ve jménu ostatních vyřídití určité jim svěřené úkoly. Ač ve vývoji státního zřízení říše německé říšské deputace měly velký význam, nebyla jim věnována v literatuře delší práce, naopak ve zmínkách o říšských deputacích panují zmatky a rozpory. Tyto rozpory dotýkají se jednak vzniku t. zv. řádné deputace, jednak i samé její povahy proti ostatním deputacím říšského sněmu. Jedni (Pütter, Siegel, Schröder) kladou vznik t. zv. řádné deputace v rok 1548, druzí (na př. Fritsch, Lünig) v rok 1555. Kdežto jedni mluví o více řádných deputacích, jiní líčí řádnou deputaci jakožto institut odlišný od ostatních.

Práce přítomná, jež vzala si za úkol vylíčiti deputace říšského sněmu německého v novověku, snaží se vysvětliti tyto rozpory a zdůrazniti povahu t. zv. řádné deputace jakožto institutu svým úkolem a významem zcela odlišného od ostatních deputací. Zmíněné rozpory povstaly právě z toho, že není přesně oddělována t. zv. řádná deputace od deputací jiných. Jméno „řádná deputace“ je výtvozem doby pozdější. T. zv. řádná deputace nazývá se obyčejně v pramenech „deputirte Fürsten und Stände“, také „Reichsdeputirte“, teprve po roce 1559 vyskytá se pro deputační roky název „ordinari Deputations Convent, conventus deputatorum Imperii ordinarii“.

Část první.**Řádná deputace.****I. Historický vývoj.**

Počátkem novověku nastávají ve správě říše německé změny. Stavové snaží se pojistiti svou moc. Z této snahy vplynuly různé instituty oslabující moc císaře: jest to říšský regiment a později uplatňující se institut — řádná deputace.

T. zv. věčný mír z r. 1495 vyžadoval, aby mu zajištěno bylo skutečné trvání, orgánů, které by střežly jeho zachovávání a trestaly osoby, které by příkazy jeho překročily. Proto zřízen říšský soud komorní a každoročně měl se svolávati říšský sněm.¹⁾ Říšský soud komorní měl souditi porušení zemského míru a každoroční říšský sněm raditi se o prostředcích, jak by bylo možno mír udržeti. Mohlo se však státi, že ještě před zasedáním sněmovním bylo nutno zakročiti proti rušitelům míru. Návrh, jenž v této věci byl podán na sněmu r. 1495, má mnoho podobnosti s ústavem, který teprve po 60 letech se uskutečnil, totiž s řádnou deputací. Praví se v něm:²⁾ Bude-li mír porušen, nebo budou-li tu takové okolnosti, pro které nebude možno svolati každoroční sněm, a bude potřebí učiniti nutná opatření, mají 2 kurfirsi, 2 knížata, duchovní a světský, 2 hrabata a 2 města na vyzvání komorního soudu se dostaviti na místo, kde tento zasedá a raditi se, jak odboji vzdorovati. Osoby tyto mají se každoročně na sněmu jmenovati. Návrh tento se neuskutečnil.³⁾ Komorní soud zmocněn, aby svolal přímo celý sněm.⁴⁾ Seznalo se však, že každoroční svolávání sněmu jest zřízení příliš těžkopádné. I usnáší se sněm r. 1498, aby při porušení zemského míru komorní soud svolal císaře, 6 kurfirstů a jiná knížata a stavy, co jich bude dle povahy věci potřebí, do Vormsu neb jiného příhodného místa.⁵⁾ Měli se sami nebo svými radami raditi, jak odbojce potrestati. Na čem se usnesli, mělo býti závazno pro celou říši. Jim náleželo také

¹⁾ Neue und vollständigere Sammlung der Reichsabschiede, 4 díly. Frankfurt, 1747, II., 11, § 1 a 2. (cit. N. S. d. R. A.), *Datt*, Volumen rerum Germanicarum novum sive de pace imperii publica, 1698, kniha IIIc XII, 603 n.

²⁾ *Datt*, Kniha V., c. VII., str. 862.

³⁾ *Datt*, Kniha III., c. XII., str. 605.

⁴⁾ N. S. d. R. A., II., 5., So aber der Handel mit Uberzug oder sunst dermassen gestalt sein würde, dass der jährliche Versammlung aus Nottdurft nit zu erpeiten wäre, geben wir hiemit Macht vnserem Cammer Richter, von vnnsern wegen, vnns vnd die Churfürsten, Fürsten vnd Stände des Reichs fürderlichen an gelegen Malstat zubeschreiben, dahin wir, vnd sy oder vnnsere vnd jr Annwäld treffenlich kommen, oder mit Macht schicken wollen vnd sollen, davon, wie obstect, zu ratschlagen vnd zu hanndeln.

*) Kapitola o řízení.

⁵⁾ N. S. d. R. A., II., 40.

zakročiti proti těm, kdo by se vzepřeli výkonům rozsudků komorního soudu.⁶⁾ Změna v tomto vývoji nastala zřízením stavovského regimentu. Také regiment vyplynul ze vzrůstající moci stavovské, maje rovněž hlavním účelem podporovati zachovávání zemského míru. Vstoupil tu (nehledě k jiným jeho úkolům) na místo svolávaného každoročního sněmu.⁷⁾ Po zániku říšského regimentu r. 1502 stalo se usnesení na sněmu r. 1507⁸⁾, aby dva kurfirsti a knížata neb jejich radové dostavili se každoročně ku komornímu soudu a radili se, jak exekvovati rozsudky proti odbojníkům a svou úradu oznámili císaři, aby rozsudek byl skutečně proveden. Také sněm r. 1512⁹⁾ usnesl se opět, aby se svolal partikulární sjezd stavů za účasti císaře v případě odboje, nemůže-li býti svolán celý sněm. Císař sám chtěl téhož roku zříditi stavovský výbor, skládající se z 8 osob (4 kurfirstů a 4 ostatních stavů)¹⁰⁾, aby bděly nad vnitřním pokojem, avšak snaha jeho se nezdařila. V dalším vývoji vstoupily do popředí kraje, jimž náleželo vykonávati rozsudky komorního soudu.¹¹⁾

Takovýmto předběžným vývojem připraven vznik řádné říšské deputace. Deputace tato má svůj počátek r. 1555¹²⁾. Pütterem a novějšími pracemi (jak výše zmíněno) udávaný rok 1548 nemá věcného podkladu. Toho roku totiž v §u 95. sněmovního snesení¹³⁾ se ustanovuje, že, nebude-li možno svolati říšský sněm, má se sejíti 6 kurfirstů, 6 knížat, zástupce prelátů, zástupce hrabat a zástupce měst a raditi se, jak by se odboj v říši odvrátil. Deputaci tuto jest považovati za deputaci mimořádnou. Svým úkolem byla ovšem předchůdkyní deputace řádné. Ve všech zmínkách v pramenech nikde neodkazuje se na rok 1548, naopak za počátek deputace řádné klade se rok 1555.¹⁴⁾ Také složení deputace z r. 1548 odlišuje se od složení r. 1555.

⁶⁾ N. S. d. R. A., II., 41, § 7.

⁷⁾ N. S. d. R. A., II., 66, art. VI.

⁸⁾ N. S. d. R. A., II., 116, § 26.

⁹⁾ N. S. d. R. A., II., 138, § 10.

¹⁰⁾ N. S. d. R. A., II., 147, § 5.

¹¹⁾ N. S. d. R. A., II., 235.

¹²⁾ N. S. d. R. A., III., 27, *Häberlin*, *Neueste Teutsche Reichsgeschichte*, Halle, 1781, II., 644, *Erdmanskörffer*, D. G., I., 167.

¹³⁾ N. S. d. R. A., II., 544, *Häberlein*, I., 367.

¹⁴⁾ Na př. *Meiern*, *Acta comitialia Ratisbonensia*, Lipsko, 1738—40, I., 440, 493, zvláště 410. (cit. *Meiern*, A. R.).

Úkolem řádné deputace bylo raditi se o udržení zemského míru, jestliže moc pěti krajů nedostačovala.¹⁵⁾ Stavové v deputaci r. 1555 byli jmenováni toliko pro svou osobu. Usnesením sněmovním r. 1559¹⁶⁾ přeneseno však členství v deputaci i na jejich potomstvo, takže tento výbor stává se pak trvalým, pečuje nadále nejen o upokojení země proti odbojům,¹⁷⁾ nýbrž vyřizuje i jiné předměty na místě říšského sněmu.¹⁸⁾ S přibývajícými úkoly bylo nutno rozmnožiti i počet členů deputace¹⁹⁾ a zavésti nové změny, ježto tak, jak byla deputace usnesena r. 1555, později nevyhovovala.²⁰⁾

Koncem XVI. a počátkem XVII. století řádná deputace stojí na vrcholu svého vývoje, přejímajíc úkoly i jiných institutů. Jaký význam byl deputaci přisuzován, o tom svědčí její zasedání r. 1643 usnesené sněmovním r. 1641.²¹⁾ Úkolem deputace bylo tu provésti opravu řízení na komorním soudu. Změněné poměry odvedly deputaci sice od tohoto cíle, mírové jednání ku konci války třicetileté chystané uvedlo však řádnou deputaci zase v popředí. Řádná deputace měla býti účastna při uzavírání míru se zahraničními mocnostmi.²²⁾ Na účast tuto činili nárok stavové vůbec. Stalo se tak vlivem vyslanců cizích států.²³⁾ Francouzští vyslanci na mírovém kongresu vestfalském zastávali totiž stanovisko: „alle Reichsstände, quocumque tandem ordine ac modo convenerint, sollten ad consultationes und zwar cum Jure Suffragii zugelassen werden.“ Císař bránil se účasti všech stavů na mírovém kongresu poukazuje, že před řádnou deputaci nále-

¹⁵⁾ R. A., 1555, § 65—67.

¹⁶⁾ R. A., 1559, § 50.

¹⁷⁾ N. S. d. R. A., III., 201 n., N. S. d. R. A., III., 276. r. 1569 (vydavatel N. S. d. R. A. označil tento deputační rok jako obecný sněm).

¹⁸⁾ N. S. d. R. A., III., 303, 307, 357, 379, 406, 428, 437.

¹⁹⁾ N. S. d. R. A., III., 290.

²⁰⁾ N. S. d. R. A., III., 290, § 18. Sintemal aber seithero vielmaln erfahren, dass nunmehr das Aufwicklen und Werben der Kriegs Leut gantz geschwind, und ehe man zu solchem Deputations Tag kommen mag, sie schon mit gantzer Macht aufseyn, die Creyss und Landen durchziehen, jedermann betrieben und beleydigen.

²¹⁾ R. A., 1641, §§ 12, 90 a 92.

²²⁾ *Meiern*, A. R., II., 46.

²³⁾ *Meiern*, Acta pacis Westphalica publica, Hannover, 1734—36, (6 dílů), I., 338, 412 (cit. *Meiern*, A. p. W.).

žejí „negotia Pacis et Belli“,²⁴⁾ že tedy řádná deputace může urovnávat spory vnitřní i války zahraniční.²⁵⁾ Konečně císař musel strpěti účast i jiných stavů a tak skončilo zasedání deputační, aniž by se deputace mírového jednání jakožto taková zúčastnila.²⁶⁾

Ustanovením míru vestfalského, aby se o řádné deputaci jednalo na příštím sněmu²⁷⁾ a nařízením náboženské rovnosti v deputacích²⁸⁾ byl dán podnět k novým změnám. Posledním snesením sněmovním r. 1654 pak byl vývoj řádné deputace ukončen.

Poslední deputační rok byl na základě tohoto sněmovního zahájen na podzim r. 1655 ve Frankfurtu.²⁹⁾ Nevyřídil však mnoho prací, když Ferdinand III. zemřel. Kurfirst mohučský nezastavil činnosti deputace, dosáhl naopak toho, že většina stavů zůstala ve Frankfurtě, pokračovala v zasedání, zatím co kurfirsti volili nového panovníka. Tím neobyčejně posílena byla moc kurfirsta mohučského. Nově zvolený císař chtěl, aby deputace pokračovala ve svých pracích. Vznikly však nové spory. Bylo zřejmo, že kurfirst mohučský chce si podržeti ono postavení, které získal v čas interregna. Císař hledě seslabiti tuto jeho moc, přeložil deputační rok do Řezna. Pouze část stavů uposlechla, kdežto ostatní zůstali a zasedali dále v Frankfurtě. Tak se vyvinul spor o přeložení deputačního roku z moci císařské.³⁰⁾ Spory nevedly k žádné dohodě. Císař, aby odstranil moc arcikancléře při říšské deputaci se vyvinuvší, ovšem také z jiných příčin, svolal 8. února 1662 sněm, který se již více nerozešel. Nebylo tudíž více příčiny, aby zřizována byla řádná říšská deputace. Jen požadavek opakující se ve volebních kapitulacích³¹⁾ obsahuje o ní ještě zmínku.

²⁴⁾ *Meiern*, A. p. W., I., 394.

²⁵⁾ *Meiern*, A. p. W., I., 389.

²⁶⁾ *Pütter*, Geist des w. Friedens, str. 68., Moser, D. Staatsrecht I. str. 409.

²⁷⁾ Art. VIII., § 3. I. P. O., § 64, I. p. W.

²⁸⁾ I. P. O. Art. V., § 51.

²⁹⁾ *Fritsch*, de conventibus deputatorum, Lipsko a Jena, 1680, str. 63, *Erdmannsdörffer*, D. G., I., 352—354.

³⁰⁾ *Fritsch*, l. c. str. 34—40.

³¹⁾ Art. XII., § 6.

II. Složení řádné deputace.

Jak z historického vývoje patrné pro bohatost úkolů, jež deputaci řádné byly svěřeny, musel tento institut podlehnouti změnám i ve složení. Roku 1555¹⁾ byla řádná deputace složena ze 16 členů: ze 6 kurfirstů, 6 knížat (arcivévoda rakouský, biskup vircpurský, biskup münsterský, vévoda bavorský, vévoda z Gülichu a lantkrabě hessenský), ze zástupce prelátů (opat z Weingartenu a Ochsenhausenu), ze zástupce hrabat (Fürstenberg) a ze 2 zástupců měst (Kolín a Norimberk.²⁾ Kurfirsté vstupují do deputace všichni, čehož dovolávají se později hlasující v jednotném kolegiu. Účastenství v deputaci bylo pouze osobní. R. 1559, jak uvedeno, stalo se dědičným³⁾ a odlišena tak řádná deputace důležitým znakem od jiných deputací, jichž členové byli ad hoc jmenováni. Roku 1570 ukázala se potřeba, aby rozšířena byla deputace o nové členy. K dosavadním členům přistoupili stavové: biskup kostnický, vévoda burgundský, vévoda brunšvický a vévoda pomořanský. Příčinou tohoto rozmnožení byla jednak důležitost deputačního jednání, jednak nebezpečné současné poměry.⁴⁾ Poslední příčinou změn ve složení deputace bylo ustanovení náboženské rovnosti mírem vestfálským. Vzhledem k tomu bylo nutno počet stavů rozmnožiti, zvláště upravití rovnost náboženskou mezi kurfirsty, mezi nimiž nastala nerovnost náboženská, když stal se vévoda bavorský kurfirstem. Kurfirsté a stavové dali se pohnouti k opravám, protože spatřovali v neuspořádané deputaci spíše škodu než výhodu. S otázkou náboženské rovnosti vynořila se ovšem i druhá, totiž hlasování v říšské deputaci společně neb odděleně mezi kurfirsty a ostatními stavy*). Navrhovalo se, aby vždy jeden z katolických kurfirstů alternativně nehlasoval, neb aby tři evangelická vota platila stejně jako čtyry katolická, neb aby kníže kurfirstům nejbližší vstoupil do kolegia

¹⁾ N. S. d. R. A., III., 27.

²⁾ Jména těchto měst byla ve snesení sněmovním 1555 vynechána a teprve později připojena N. S. d. R. A., III., 170, pozn. e, také r. 1559. N. S. d. R. A., III., 170, § 49 in f.

³⁾ N. S. d. R. A., III., 170, *Häberlin*, IV. 61.

⁴⁾ N. S. d. R. A., III., 290, § 20.

kurfirstů.⁵⁾ Kdežto vyrovnání počtu evangelických knížat s katolickými nepůsobilo celkem obtíží⁶⁾, kurfirsté dlouho nemohli se shodnouti. Důvodem toho bylo nejen zmíněné přijetí domu bavorského mezi voliče, čímž opatřen byl tento dům všemi právy kurfirstskými a ipso facto vstoupil také do deputace,⁷⁾ nýbrž také ještě jiné okolnosti. Mírem vestfálským, nabyvši Pomořan vstoupilo do deputace také Švédsko. Nového vota tím nezískalo. Mělo jej podati společně s kurfirstem braniborským jakožto držitelem Pomořan zadních.⁸⁾

Hlasovací spory byly po dlouhém jednání rozhodnuty sněmem 1654, ač ne zcela definitivně. §§ 191. a 194. tohoto sněmovního snesení ustanovují, že k dosavadním stavům (t. j. arcivévoda rakouský, vévoda burgundský, biskup vircpurský, kostnický, münsterský, vévoda bavorský, brunšvický, pomořanský a hessenský, opat z Weingartenu, hrabě Fürstenberg, Kolín a Norimberk) „aus den andern Fürsten und Ständen so viel zu verordnen seyn, damit es auf gleiche Anzahl von beyden Religionen eingerichtet und bestellet werde.“ Přistoupili pak tito stavové: Sasko-Altenbursko, Braniborsko-Culnbach, Meklenbursko, Virtembersko, jeden z hrabat Veteravských a 4 města: Cáchy, Uberlingen, Strasburg a Řezno. Mezi uvedenými dřívějšími deputovanými stavy není vévoda z Gülichu, jehož rodina vymřela.⁹⁾

Jmenování jednotlivých rodin v určitých rodech (na př. Sasko-Altenbursko) vyvolalo protesty ostatních rodin na deputačním konventu r. 1655.¹⁰⁾ Také vznikl spor mezi zástupcem hrabat švábských a veteravských. Mezi těmito záchovávaná alternativa co do předností na říšském sněmu měla zůstati také u řádné deputace.¹¹⁾ Jak shora uvedeno, bylo jmenování veteravského hraběte v tom směru neurčité, že nebylo jisto, zda právo účastniti se deputace nemá býti přeneseno též na určitou rodinu

⁵⁾ *Meiern, A. R., I., 414*, z ostatních návrhů na př. *Meiern, A. R., I., 409*.

⁶⁾ *Erdmannsdörffer, D. G., I., 167*.

⁷⁾ *N. S. d. R. A., III., 576, 606*.

⁸⁾ *N. S. d. R. A., III., 593*.

⁹⁾ *Erdmannsdörffer, D. G., I., 63. Meiern, A. R., I., 417*.

¹⁰⁾ *Fritsch, I. c., str. 10*.

¹¹⁾ *Fritsch, I. c., str. 123—139*.

dědičně neb má býti zástupce veteravských hrabat vždy volen. Přijat byl způsob druhý.¹²⁾ Kromě jmenovaných členů deputace ucházelo se o připuštění k řádné deputaci ještě více domů (na př. Bádensko, Salcbursko.¹³⁾ Stavové však přílišnému rozmnožení nakloněni nebyli, protože více osob, než potřebí, odporovalo intencím, které stavové sledovali, zřizující deputaci, totiž urychlenému vyřízení věci na místě celého sněmu.¹⁴⁾

Kurfirstům evangelickým proti čtyřem katolickým dáno čtvrté alternující votum, které však mělo se uplatniti pouze na příštím deputačním roku, nikoli na říšském sněmu, kolegiálním sjezdu kurfirstů neb sjezdu volebním.¹⁵⁾ Nebyl tedy přijat návrh opačný, aby byl kvieskován hlas jednoho z kurfirstů katolických dle určitého pořadí.¹⁶⁾

Kromě delegátů stavovských zasedají v deputaci komisaři císařští.

III. Předmět jednání deputačního.

Deputace má úkol dvojí: předně aby udržovala zemský mír a dále, což jí teprve později bylo uloženo, aby vyřizovala některé věci na místě celého sněmu.

Jest nesporno, že deputace v prvním případě přejímá úkol říšského regimentu a také svou tendencí směřuje k témuž cíli, jako říšský regiment: znamená silné omezení moci císařské.¹⁾ Jí dává se také soudní moc výkonná. Řádem soudu komorního z r. 1555 přikazuje se jí exekuce rozsudků komorního soudu.²⁾

Pro úkol deputace mohlo býti dokazováno, že řádná deputace jest surrogátem říšského regimentu,³⁾ právě tak, že podobá se říšskému sněmu. Stalo se totiž pravidlem, že záležitosti náležející před říšský sněm byly přikazovány řádné deputaci. Okruh její působnosti kryl se téměř s působností říšského sněmu.⁴⁾ Ve

¹²⁾ *Fritsch*, I. c., str. 11.

¹³⁾ *Fritsch*, I. c., str. 11, 14, 17 přináší příslušné listiny.

¹⁴⁾ *Meiern*, A. R., I., 487.

¹⁵⁾ N. S. d. R. A., III., 676, § 191.

¹⁶⁾ *Erdmannsdörffer*, D. G., I., 168.

¹⁾ *Lamprecht*, D. G., V₂, 484.

²⁾ N. S. d. R. A., III., 130.

³⁾ *Fritsch*, I. c. 67.

⁴⁾ *Meiern*, A. R., II., 46.

sporu se stavy při mírovém jednání vestfálském dokazuje císař o tomto institutu:⁵⁾ „In dem Deutschen Reich wären seithero nicht mehrere, als dreyerley genera consultandi üblich gewesen: 1. per comitia generalia, 2. per Diaetas Circulares, 3. per deputationem Ordinariam. Ausser welchen dreyerley Arten, kein legitimus in Imperio seyn könne, welcher das ganze Reich representire und durch seine Schlüsse verbinde.“⁶⁾ Také ve volebních kapitulacích slibuje císař, že neustoupí od říšských zákonů „ohne Kurfürsten, Fürsten und Ständen auf einem Reichs oder ordinari Deputations Tag vorgehende Bewilligung.“⁷⁾

Tak jak byla řádná deputace r. 1555 ustanovena, byla orgánem říšské exekutivy.⁸⁾ Jestliže nastane v říši odboj, jak se praví „Kriegsempörung, Musterplatz, andere Rottirungen und tätliche Verwaltungen gegen einen oder mehreien Ständen“, a jestliže odboj ten nebude možno potříti pomocí jednoho, dvou nebo pěti krajů, má se to písemně oznámiti arcibiskupu mohučskému, jenž svolá deputované stavy, aby se radili o pomoci proti odboji.⁹⁾ Stavové, usnesše se na vyslání pomoci dalších pěti krajů, mají se shodnouti také na vrchním vojevůdci.¹⁰⁾ Deputovaní stavové mohou usnésti se na výši pomoci.¹¹⁾ Nestačila-li by však pomoc všech krajů, mělo se to oznámiti císaři, aby se o dalším postupu jednalo na obecném sněmu.¹²⁾ Tento výkonný řád („Executions Ordnung“) byl mnohokrát později potvrzen.¹³⁾

Rozdíl původního úkolu říšské deputace a jejího pozdějšího určení vysvitne ihned, přihlédne-li se k jednání deputace r. 1564.

⁵⁾ Fritsch nalezl u *Sprengera*: Lucerna moderni status S. Rom. Imperii, Frankfurt, 1667, str. 47 zmínku o institutu francouzském Assemblée des notables a o švédském institutu podobném.

⁶⁾ *Meiern*, A. p. W., I., 389, 413.

⁷⁾ N. S. d. R. A., Z., W. K. art. II. § 3, str. 4.

⁸⁾ O zřízení tom: *Cortveius Adam*, S. Rom. Imperii Ordinatio Executionis cum observatis historico juridicis, Frankfurt, 1707.

⁹⁾ N. S. d. R. A., III., 27, § 65.

¹⁰⁾ N. S. d. R. A., III., 29, § 79.

¹¹⁾ N. S. d. R. A., III., 29, § 80 in. f.

¹²⁾ N. S. d. R. A., III., 28, § 67.

¹³⁾ Na př. R. A. 1559, § 19, 43 n., D. A. 1564, § 14, R. A. 1566, § 16, 18, R. A. 1570, § 17, R. A. 1576, § 34 n., R. A. 1582, § 43. R. A. 1594, § 39, R. A. 1641, § 15, R. A. 1654, § 178, 180.

R. 1555 ustanovena deputace pouze pro pomoc proti porušení zemského míru, r. 1564 radí se stavové na deputačním roku již o tom, aby se sněmovní snesení z r. 1555 doplnilo. Toto doplnění mělo stejnou platnost jako usnesení sněmovní¹⁵⁾. Při tom zachován byl i původní úkol řádné deputace.¹⁶⁾ (O předmětu jednání deputačního z r. 1564 jedná r. 1566¹⁷⁾ celý sněm a uznává snesení deputační za rovnocenné se snesením říšským.) Nadále projednává deputace takové věci, které vyžadují důkladnější porady a při nichž naskýtají se větší překážky, takže na obecném sněmu nemohly by býti bez průtahu projednány.¹⁸⁾ Řádná deputace je příhodnější ku projednávání takových otázek nejen pro menší počet stavů, nýbrž také proto, že v řízení neustrnula na jedné formě, nýbrž dovedla se přizpůsobiti obsahu jednání.

Deputační rok se svolává jak právě uvedeno, aby učinil opatření pro zachování zemského míru, objevila-li se dosavadní opatření nedostatečnými.¹⁹⁾ Při té příležitosti přednášeli stavové také stížnosti o svých škodách při vnitřních výbojích.²⁰⁾ Deputovaní měli se raditi o těchto stížnostech a žalobách, o trestech dle předpisů a nařízení říšských a také o opravě těchto předpisů samých. Měli pilně hleděti, aby podobné vnitřní nepořádky se neopakovaly a aby opětnému výboji bylo čeleno.²¹⁾ Deputace mohla se raditi i o kontribucích na válečné výpravy²²⁾ a přikázána jí i *securitas publica* t. j. porada o vojenském zřízení říšském.²³⁾

Z předmětů, jež deputace přejímá po říšském sněmu, důležitou je otázka mincí.²⁴⁾ Deputační rok se tu zove „*Deputations oder Reichs Münz Tag*.“²⁵⁾ Všeobecně se ustanovuje, že deputační rok má jednati o tom, „*was zu Handhabung der vorigen so stattlich*

¹⁵⁾ N. S. d. R. A., III., 209, § 44.

¹⁶⁾ N. S. d. R. A., III., 205, § 19.

¹⁷⁾ N. S. d. R. A., III., 216.

¹⁸⁾ N. S. d. R. A., III., 357, § 26.

¹⁹⁾ N. S. d. R. A., III., 204, § 11.

²⁰⁾ *Häberlin*, VIII., 90, N. S. d. R. A., III., 277, § 5.

²¹⁾ Bod tento pro svoji důležitost poukázán na příští sněm. N. S. d. R. A., III., 283, § 52.

²²⁾ N. S. d. R. A., III., 283, § 55.

²³⁾ *Erdmannsdörffer*, I. c., I., 353.

²⁴⁾ N. S. d. R. A., III., 342, 461.

²⁵⁾ N. S. d. R. A., III., 307, § 150.

erwogenen Münz Ordnungen, darauf erfolgten Verbesserung, und die Notwendigkeit dieses Wercks erfordern und erheischen wird.“²⁶⁾ Ku poradám o mincích druží se i otázka cel.²⁷⁾

Deputace projednává také punctus moderationis matriculae. Mezi stavy byl spor, zda tento předmět má býti předmětem rady deputačního roku neb krajských sjezdů. Knížata usilovala o krajské sjezdy, kdežto kurfirsté byli nakloněni deputaci.²⁸⁾ Ůkolem deputace tu bylo: „Ergäntzung und Richtigmachung der Matrikul.“ Proto mají deputovaní se vši pilností zkoumati zprávy o vyšetření zaslané jim od krajů. Na nález krajských moderatorů mohou stavové, kteří se domnívají, že jim bylo ublíženo, podati stížnost ku deputaci. Rozhodnutí deputace ex aequo et bono nepřipouštělo již další odvolání a žádosti za moderaci.²⁹⁾ Řádná deputace tu nastupuje na místo komorního soudu, u něhož se zmíněné stížnosti podávaly.³⁰⁾ Na deputačním roku projednáván byl také řád policejní a v celé říši pak publikován.³¹⁾

Velice důležitý úkol převzala řádná komise po zániku řádné visitace, totiž opravu soudní správy v říši („Justitien Werck, Administration der Justitien an unsern Kays. Cammergericht.“³²⁾ Všeobecně ukládá se deputaci, aby vyřídila dubia a gravamina komorního soudu, „die contradicierte und obgesetzte unerledigte Punkten, und andere vorkommene dubia und was darneben unmittelst noch mehr zu erledigen einkommen.“³³⁾ Kompetence její byla později rozšířena a blíže určena; měla jednati: „über allem andern, so zu Erhaltung und Verbesserung dess Justitiae Vesens, daran dem Reich so viel gelegen, es treffe gleich den Process gedachts oder ichtwas anderst dergleichen an.“³⁴⁾ Úplně nastoupila řádná deputace na místo visitace, když jí bylo svěřeno i visitování komorního soudu „extraordinarie et sine praeiudicio Unser des

²⁶⁾ N. S. d. R. A., III., 438, § 101.

²⁷⁾ N. S. d. R. A., III., 372, § 120.

²⁸⁾ Listiny u *Fritsche*, I. c., str. 44—60.

²⁹⁾ N. S. d. R. A., III., 303, § 116, 369, § 96, 440, § 115.

³⁰⁾ *Fritsch*, I. c., 52, N. S. d. R. A., III., 303, § 117.

³¹⁾ N. S. d. R. A., III., 372, § 117, policejní řád 1577 N. S. d. R. A., III., 379 n.

³²⁾ N. S. d. R. A., III., 406, § 47.

³³⁾ N. S. d. R. A., III., 437, § 98.

³⁴⁾ N. S. d. R. A., III., 462, § 58.

Heiligen Reichs hievor verfafter Cammer Gerichts Ordnung“.³⁵⁾ Deputace měla provésti visitování komorního soudu in personis et rebus a „was sonsten mehr bey den ordentlichen Visitationibus zu verrichten herkommen.“ Zároveň s visitováním komorního soudu svěřeny řádné deputaci i revise rozsudků a to nejen staré, nýbrž i ty, které budou podány před deputačním rokem i během zasedání.³⁶⁾ Při revisích měla se deputace řídití řádem komorního soudu z r. 1555.³⁷⁾

Deputace vstoupila tu na místo zcela odchylného institutu — řádné visitace. Platnost předpisů o visitaci rozšířena i na řádnou deputaci.³⁸⁾ Tato konstrukce musela se nutně objeviti i v řízení deputačním.

Kromě jmenovaných předmětů svěřena deputaci také oprava řádu dvorské rady (Reichs Hofratsordnung),³⁹⁾ a na základě míru vestfálského i jednání o casus restituendorum ex capite amnestiae et gravaminum.⁴⁰⁾ I otázky práva soukromého byly předmětem jednání deputačního.⁴¹⁾

Veškery tyto předměty jsou ve sněmovních sneseních řádné deputaci zvláště přikazovány. Deputace byla však také generelně zmocněna, aby rozhodovala o pochybných věcech, které by se během deputačního řízení vyskytly a způsobily zdržení. Musí však takové usnesení býti referováno císařským komisařům, po případě císaři a vyžádáno jejich rozhodnutí o tom.⁴²⁾

IV. Řízení deputační.

Deputační řízení spočívá v deputačních rocích. Svolává je arcibiskup mohučský,¹⁾ stanově určitý den. Činí tak „im Namen

³⁵⁾ N. S. d. R. A., III., 462, § 59.

³⁶⁾ N. S. d. R. A., III., 463, § 62.

³⁷⁾ Část III. tit. 53.

³⁸⁾ Na př. předpis r. 1566, § 80 (N. S. d. R. A., III., 225) o nedostavení se visitátorů.

³⁹⁾ N. S. d. R. A., III., 565, § 90.

⁴⁰⁾ N. S. d. R. A., III., 676, § 191.

⁴¹⁾ Na př. o prodlení dlužníkově N. S. d. R. A., III., 494, R. A., 1600, § 139.

⁴²⁾ N. S. d. R. A., III., 409, § 65, 441, § 123.

¹⁾ 1555, § 65., N. S. d. R. A., III., 27.

und von wegen der Kaiserl. Majestät und wo die ausserhalb des Reichs wäre, unsertwegen und an unser Statt“ (krále říše německé)²⁾. Podnět ku svolání dává písemná žádost pěti krajů, jestliže nemohou potlačit vzpouru.³⁾ Kurfirst mohučský oznamuje zároveň písemně bez průtahu deputační rok císaři, aby poslal své komisaře. Autorita císařská záhy se však uplatňuje. Císař může nejprve žádati, aby kurfirst svolal rok deputační.⁴⁾ Kraje také přímo oznamují císaři, že ku potlačení odboje je třeba svolati deputaci a císař vyzývá kancléře.⁵⁾ Později konečně, jestliže nastanou takové poměry, z nichž vzniká nebezpečí pro říši, císař může přímo rozkázati, aby byl deputační rok svolán.⁶⁾ Když vstoupila deputace na místo celého sněmu, ustanovuje se deputační rok na říšském sněmu.⁷⁾ Když deputační rok nevyřídí věc svěřenou, může býti usneseno, aby o téže věci byl znovu zahájen.⁸⁾ Byl-li určen obecným sněmem s pevnou lhůtou a deputace se nesešla, může císař rozkázati aby kurfirst mohučský svolal deputační rok v jiný den.⁹⁾ Svolání stavů od kurfirsta mohučského děje se zvláštním listem každému stavu.¹⁰⁾

Obvyklým místem deputačního roku byl Frankfurt n./M. Mohl jím býti také Špýr,¹¹⁾ rovněž Vorms.¹²⁾ Může býti ostatně voleno i jiné příhodné místo.¹³⁾ Zda císař může bez svolení stavů

²⁾ N. S. d. R. A., III., 27.

³⁾ „alsdann sollen dieser fünf Creyss Obersten und Zugeordnete, wie die Sachen geschaffen und fůrgehen mit allem nothwendigen Bericht der Schwebenden Empörungen, und Sorglichkeiten unserm Neven, und Churfürsten, dem Erzbischoff zu Maynz dasselbig unverzüglich in Schrifften zu erkennen geben“. N. S. d. R. A., III., 27, § 65.

⁴⁾ N. S. d. R. A., III., 202, § 1.

⁵⁾ N. S. d. R. A., III., 227, §§ 2, 3.

⁶⁾ N. S. d. R. A., III., 290, § 18 a 19.

⁷⁾ Na př. r. 1570, § 19, 111, r. 1582, § 47, r. 1594, § 49, r. 1641, § 90.

⁸⁾ N. S. d. R. A., III., 461, § 53.

⁹⁾ N. S. d. R. A., III., 473, § 2.

¹⁰⁾ *Fritsch*, l. c., str. 32.

¹¹⁾ N. S. d. R. A., III., 406, § 47.

¹²⁾ N. S. d. R. A., III., 201 n.

¹³⁾ N. S. d. R. A., III., 290, § 19, einen Deputations Tag gen Frankfurt, oder aber, wo es sonsten den Sachen am gelegensten seyn solle, auszuschreiben.

přeložiti deputační rok na jiné místo, bylo sporné.¹⁴⁾ Vyskytnou-li se překážky bránící deputačnímu roku, může býti voleno to neb druhé město.¹⁵⁾ Nastane-li na př. epidemie v městě, kde právě deputace zasedá, může býti zasedání ujednáním císařských komisařů s ostatními stavy přeloženo do jiného říšského města.¹⁶⁾

V ustanovený den mají se stavové dostaviti buď osobně buď poslati posly.¹⁷⁾ Není ničeho ustanoveno, že by museli se dostaviti. Nedostavením se sami sezkracují, vylučující se z porad často velké důležitosti. Když deputace převzala úkol jiných institutů (hlavně řádné visitace), byly ustanoveny pokuty pro nedostavení se ku deputačnímu roku a to při projednávání opravy soudnictví,¹⁸⁾ při revisích rozsudků¹⁹⁾ a při projednávání odvolání z rozhodnutí krajských moderatorů.²⁰⁾ Pokuta tato jest při opravě soudní správy 1000 tolarů. Nedostaví-li se někteří osobně, aniž by poslali své rady, mají dostavivší se dále jednati, jakoby byli všichni přítomni.²¹⁾

Kolik radů může každý stav vyslati k deputačnímu roku, není v zákoně stanoveno. Také zde zřejmě působily zmíněné vlivy jiných institutů, bylo-li později ustanoveno, že mají stavové poslati určitý počet radů²²⁾ a že určité osoby jsou vyloučeny, (na př. vyšetřovatel, svědek neb advokát v téže při nemůže býti připuštěn k vyřizování apelací).²³⁾

Řízení deputační zahajuje se císařskými proposicemi.²⁴⁾ Proposice dějí se ústně a písemně.²⁵⁾ Při proposicích zaujme každý

¹⁴⁾ *Fritsch*, I. c., 33—37.

¹⁵⁾ Nach Speyer oder Frankfurt, je nach Beschaffenheit des Kriegsläuffts, N. S. d. R. A., III., 565, § 90.

¹⁶⁾ N. S. d. R. A., III., 407, § 49, 409, § 62, 464, § 71.

¹⁷⁾ N. S. d. R. A., III., 27, § 65.

¹⁸⁾ N. S. d. R. A., III., 406, § 48.

¹⁸⁾ N. S. d. R. A., III., 463, § 65.

²⁰⁾ N. S. d. R. A., III., 408, § 62, 441, § 120.

²¹⁾ N. S. d. R. A., III., 28, § 68, také 463, § 60.

²²⁾ N. S. d. R. A., III., 437, § 98 in f.

²³⁾ N. S. d. R. A., III., 408, § 60, III., 441, § 118.

²⁴⁾ *Lünig*, Teutsches Reichs Archiv, II., Examen Juris Publici G., str. 46.

²⁵⁾ Auf unserer Räte und Commissarien mündlich und schriftlich Fürbringen N. S. d. R. A., III., 202, § 3., 277, § 4.

stav své určité místo.²⁶⁾ Řádná deputace tak, jak byla ustanovena r. 1555, jest jednotným kolegiem. Později, když stává se svou působností zúženým říšským sněmem, kurfirsté se separují od ostatních stavů. okupují si právo hlasovati odděleně dávajíce na jevo své zvláštní postavení v říši a chráníce svoji prestiž před ostatními stavy.²⁷⁾ Poprvé se tak stalo na deputačním roku 1564.²⁸⁾ Přes protesty knížat hlasuje se odděleně²⁹⁾ a mezi kolegiem kurfirstským a stavovským, v němž spojení jsou knížata s městy, dochází k relaci a korrelaci. Tato forma řízení deputačního dovedla se však pružně přizpůsobiti jednotlivým předmětům, jež deputaci byly svěřovány. —

Při projednávání otázky mincí a opravy mincovního řádu může býti řádná deputace rozšířena o stavy, „so Bergwerck haben“.³⁰⁾ Stavové tito účastní se samého řízení deputačního, jak zřejmo z jejich podpisů ve snesení deputačním r. 1571³¹⁾. Ku projednávání téže věci mohou býti přibráni na poradu „auch von der Creysen erfahrene, qualificirte, Müntzverständige Personen“³²⁾ neb jak jindy se praví, může nastati „Zuziehung der erfahrenen Wardein und anderer Münz-Verständigen Personen.“³³⁾

Řádná deputace přizpůsobuje se i visitování komorního soudu, když jí tento úkol svěřen. Patrně se zde objevil rozdíl obou institucí. Deputace rozdělila se v deputační a visitační radu.³⁴⁾ V této bylo jednáno nerozděleně v jednom sboru, v oné

²⁶⁾ *Fritsch*, l. c., str. 62 podává Schema sessionis Deputatorum Imperii in actu propositionis Francofurti ad Moenum anno 1655.

²⁷⁾ *Tractat über den Reichstag im 16. J.*, Vyd. *K. Rauch*, Výmarn, 1905, str 71, pozn. 3 a 5 (cit. *Tractat*).

²⁸⁾ *Häberlin*, l. c., G., VI., 55, *Meiern*, A. p. W., I., 540.

²⁹⁾ Na př. § 38, 1571, N. S. d. R. A., III., 346. — in den Räten auch zu tractiren fürgenommen. Nasvědčuje tomu § 98, N. S. d. R. A., III., 369, slova „altem löblichem Brauch nach“ a contr. následujících vět.

³⁰⁾ N. S. d. R. A., III., 307, § 151.

³¹⁾ N. S. d. R. A., III., 347.

³²⁾ N. S. d. R. A., III., 438, § 101, 461, § 53.

³³⁾ N. S. d. R. A., III., 496 § 149.

³⁴⁾ N. S. d. R. A., III., 473. § 3, Wann nun darauf erfolgt, das Uns der gemein Beschluss, welchen unsere Commissarien, mit der Churfürsten, deputirten Fürsten und Ständen, Räten, Botschafften und Gesandten, so wohl in dem Visitations als auch Deputations Rath getroffen, gebührlich vorbracht worden.

byla dvě kolegia. Ve visitační radě byli císařští komisaři přítomni všem poradám jsouce na roveň postaveni ostatním členům. Rozhodovala pak většina hlasů. V deputační radě podobalo se jednání deputační — jednání sněmovnímu. Stavové radí se mezi sebou a shodnou se relací a korrelací. Svou úradu předkládají pak císařským komisařům.³⁵⁾

Řízení deputační se změnilo, když svěřena deputaci reforma komorního soudu,³⁶⁾ a zvláště při revisi rozsudků.³⁷⁾ Stavové dělí se tu na jednu i více rad, skládajících se z více neb méně členů dle velikosti a důležitosti revisních aktů. Dává se jim moc vyřídit vše, co by uspíšilo projednání revise.

Zvláště důležité změny v řízení deputačním byly provedeny při úpravě matrikule. Krajští moderatoři odevzdají svoje vyšetření mohučské kanceláři,³⁸⁾ aby bylo předloženo deputaci. Tato se o nich radí, rozhodujíc jako poslední instance.³⁹⁾ Aby usnadněna tato práce a zaručen výsledek, mají všichni radové a poslové kurfirstů a deputovaných stavů, vyslaní k opravě matrikule a ku vyřizování apelací, býti zbaveni přísahy i povinnosti vůči svým pánům.⁴⁰⁾ (také přísahy lenní vůči svým lenním pánům,⁴¹⁾ o čemž musí předložiti věrohodný list.⁴²⁾ Každý zavazuje se přísahou novou. I vlastní řízení deputační doznalo podstatné změny.⁴³⁾ Po císařských propositcích radí se stavové jak ve věcech týkajících se opravy matrikule, tak i při apelacích během přípravných prací odděleně v kolegiu kurfirstů a ostatních stavů a shodnou se relací a korrelací. Po praeparatoriích, při vlastních poradách o doplnění matrikule i o apelacích (v posledním případě jest deputace nejvyšší soudní komisí) má býti rozhodnuto společně v jedné radě za přítomnosti císařských komisařů. Rozhoduje většina

³⁵⁾ O rozdílech mezi deputací a visitací: *Berg*, Darstellung der Visitation des K. u. R. Kammergerichtes, Göttingen, 1794, str. 202.

³⁶⁾ N. S. d. R. A., III., 437, § 98.

³⁷⁾ N. S. d. R. A., III., 463—464, § 66.

³⁸⁾ N. S. d. R. A., III., 368, § 94, 408, § 56.

³⁹⁾ N. S. d. R. A., III., 369, § 95, 408, § 58.

⁴⁰⁾ N. S. d. R. A., III., 369, § 97.

⁴¹⁾ N. S. d. R. A., III., 408, § 59, 441, § 117.

⁴²⁾ Forma toho listu jest podána v §u 74, N. S. d. R. A., III., 411 také 443, § 131, 2.

⁴³⁾ N. S. d. R. A., III., 369, § 98, 409, § 63, 441, § 121.

hlasů. Při rovnosti hlasů jest se obrátiti na císařské komisaře s prosbou, aby věc rozhodl císař.

Zvláštní způsob řízení stanoven pro restituce ex capite amnestiae et gravaminum.⁴⁴⁾ Deputaci dána moc projednávati alternativně sporné případy mezi katolíky a protestanty. Tato moc vztahuje se na působnost „in cognoscendo, decidendo et executionem decernendo.“ Kurfirstu mohučskému uloženo tříditi veškeré případy, o nichž má deputace rozhodovati. Případy dělí se na casus liquidi, které mají býti exekvovány, illiquidi, při kterých mají býti zjištěny podmínky restituce⁴⁵⁾ a dubii, při nichž má býti učiněn pokus o smír, jinak mají tyto případy býti poukázány na příští sněm.

Jakým způsobem má se řádná deputace usnésti, jest posuzovati dle předmětů, jež deputace projednávala, a dle úkolu, jenž byl deputaci uložen na obecném sněmu.

Deputaci, jak byla zřízena r. 1555, lišiti jest od deputace doby pozdější. Deputační usnesení, aby poslaly pomoc též ostatní kraje, má povahu rozkazu, jehož musí býti uposlechnuto.⁴⁶⁾ Když deputace nastoupila na místo celého sněmu, rozeznávati jest, zda deputace má věc rozhodnouti nebo podati o věci dobré zdání. Dobré zdání podléhá schválení nejbližšího příštího sněmu. Rozhoduje-li deputace věc sama, schvaluje se rozhodnutí její císařem a vyhlašuje se v říši.⁴⁷⁾ Usnesení deputační jest pak rovno usnesení sněmovnímu.⁴⁸⁾ Může býti přímo ustanoveno, že deputovaní mají „ihr Bedencken zusammenzutragen und an statt allgemeiner Stand des Reichs beschliesslich zu erörtern“⁴⁹⁾ a jejich usnesení má přijíti „in die Deputations Verabschiedung, als ein

⁴⁴⁾ N. S. d. R. A., III., 676, § 191.

⁴⁵⁾ N. S. d. R. A., III., 676, § 191, forderst aber sollen die erforderte requisita restitutionis, und dass der Casus dem Instrumento pacis, Kayserlichen Executions Edict, arctiori exequendi modo, Nürnbergischem Recess, oder in denen Fällen, so durch den Frieden Schluss nicht geändert, dem Religion Frieden gemäss consequenter ad punctum restitutionis ex capite amnestiae vel gravaminum qualificirt sey bewiesen werden.

⁴⁶⁾ N. S. d. R. A., III., 27, § 66.

⁴⁷⁾ N. S. d. R. A., III., 204, § 13, 278, § 14, 342, § 7, 473, § 3.

⁴⁸⁾ N. S. d. R. A., III., 364, § 67, 216, § 16, 513, § 64.

⁴⁹⁾ N. S. d. R. A., III., 437, § 98.

gemeiner des Heiligen Reichs Beschluss“.⁵⁰⁾ Usnesení o určité věci může býti vyhrazeno jindy pouze schválení císaře,⁵¹⁾ jiné má platnost pouze prozatímní až do ratifikace sněmem.⁵²⁾

Jak v historickém vývoji bylo vylíčeno, vznikl spor, zda smrtí císařovou (Ferdinanda III.) se deputační rok přerušuje. Udávány různé důvody:⁵³⁾ 1. že deputace má formu delegace, jež smrtí delegantovou nezaniká, 2. že říšští vikáři representují místo císařovo a že 3. císařští komisaři nenáležejí ku podstatě deputace. Další otázkou bylo, zda deputační rok může trvati vedle volebního roku. Stavové protestantští tvrdili, že volební rok neruší deputačního, ovšem že musí býti přítomni komisaři říšských vikářů.⁵⁴⁾ Konstrukce těchto otázek vyplynula ze současné situace politické.

Konečně nutno poznamenati: Stavové, jak z deputačních snesení patrně, účastní se vesměs deputace prostřednictvím poslů. To umožňuje deputačnímu konventu zasedati po několik let nepřetržitě. Řádná deputace dává takto vzor příštímu říšskému sněmu, který zasedá od roku 1662 nepřetržitě.

Část druhá.

Ostatní říšské deputace.

Mimořádné deputace říšského sněmu mají úkoly rozmanité. Některé fungují na sněmu, některé mimo sněm. Na sněmu určité věci přikazují se pravidelně stavovskému výboru. Prameny nazývají tento výbor „uf allen reichstagen gewondlich ausschuss,¹⁾ der gewöhnliche ausschuss.“²⁾ Děje se tak vždy, aby věc byla rychle

⁵⁰⁾ N. S. d. R. A., III., 462, § 57.

⁵¹⁾ N. S. d. R. A., III., 565, § 92.

⁵²⁾ N. S. d. R. A., III., 566, § 92.

⁵³⁾ *Fritsch*, I. c., 96, *Lünig*, I. c., 46, *Erdmannsdörffer*, I. c., I., 353.

⁵⁴⁾ *Fritsch*, I. c., 96.

1) *Deutsche Reichstagsakten, Jüngere Reihe*, Gotha, 1893—1905, (cit. R. T. A. J. R.), IV, 185.

2) *Fritsch*, I. c., 109.

projednána³⁾ a řádně prozkoumána.⁴⁾ Vzniká obyčejně při obtížném projednávání, kdy stavové nemohou se shodnouti.⁵⁾ Kolik takových výborů sněmovních může býti zřízeno, řídí se dle naskytnuvších se otázek na sněmu. Může býti pouze jeden výbor, jenž má za úkol projednati všechny předměty,⁶⁾ naopak může býti na sněmu ustanoven výbor ze stavů pouze k určitému úkolu. Bývá však na sněmu zřízeno několik i celá řada výborů.⁷⁾ Zvláštním zřízením bylo sestavení dvou výborů, širšího a užšího („der grosse usschucz — der ringer, minder, cleiner usschucz“), které pak vzájemně mezi sebou jednají.⁸⁾

Výbory volí se pro nejrůznější otázky. Výbor podává r. 1495 návrh říšského regimentu,⁹⁾ výbor radí se o zemském míru,¹⁰⁾ o komorním soudě,¹¹⁾ o regimentu,¹²⁾ o procesním řízení,¹³⁾ o hrdelním řádu,¹⁴⁾ o vojenské pomoci proti Turkům,¹⁵⁾ o financích¹⁶⁾ o mincích,¹⁷⁾ o opravě matrikule,¹⁸⁾ o úpravě poměrů náboženských¹⁹⁾ (Glaubenartikel),²⁰⁾ a jiných naskytnuvších

³⁾ R. T. A. J. R., II., 807.

⁴⁾ *Fritsch*, I. c., 98.

⁵⁾ *Meiern*, Acta pacis Executionis publica, 1736, I., 94. *Lehman*, Chronica, cap. VII., 864.

⁶⁾ R. T. A. J. R., II., 157, č. 8.

⁷⁾ R. T. A. J. R., II., 807, také str. 161; celou řadu výborů viz R. T. A. J. R., III., 282, pozn. 1, IV., 166, 171; 245, 743, 751.

⁸⁾ R. T. A. J. R., II., 164, III., 283 n.

⁹⁾ *Datt*, I. c., kn. III., c. IX. 598.

¹⁰⁾ *Lehman*, Chronica, kn. VII., c. 80, 864, *Datt*, I. c. kn. V., c. VII., 830, R. T. A. J. R., II. 167.

¹¹⁾ R. T. A. J. R., II., 161.

¹²⁾ R. T. A. J. R., II., 173.

¹³⁾ R. T. A. J. R., II., 235, *Meiern*, A. R., I. 329.

¹⁴⁾ R. T. A. J. R., II., 240, *Virck*, Politische Correspondenz der Stadt Strassburg, 1882, I., 449, č. 731.

¹⁵⁾ R. T. A. J. R., IV., 148, 157, 208, 443.

¹⁶⁾ *Datt* I. c., kn. V., c. VII., 843.

¹⁷⁾ *Pachner*, Vollst. Sammlung aller Reichs Schlüsse, 1740, I. 457.

¹⁸⁾ N. S. d. R. A., IV., 40.

¹⁹⁾ N. S. d. R. A., III., 138, § 8, R. T. A. J. R., IV., 156, *Meiern*, A. R., I., 543.

²⁰⁾ *Virck*, I. c., I., 460, č. 748.

se otázkách na sněmu.²¹⁾ Výborem sprostředkuje se porada stavů s císařem.²²⁾ Výborem vyřizují se stížnosti a prosby jednotlivých stavů a osob.²³⁾ (Supplications Rath.)²⁴⁾ Výbor se volí, je-li mnoho stavů přítomno. Proto je-li jich málo, odmítají stavové jeho zřízení.²⁵⁾

Kromě těchto deputací vyskytují se na sněmu ještě příležitostné deputace: ku přípravnému zkoušení procesů aichtovních,²⁶⁾ ku blahopřání císaři,²⁷⁾ ku slavnostnímu zapsání narození mladého arcivévody²⁸⁾ a ku zavázání říšského generála přísahou.²⁹⁾

Od celé této skupiny deputací jest odlišiti deputace podřízenějšího rázu t. zv. *deputationes comitiales*,³⁰⁾ deputace používané toliko při řízení sněmovním. Těmito deputacemi bylo sprostředkováno spojení jednotlivých stavovských kolegií.³¹⁾ Za tím účelem zřizují se v každém kolegiu zvláště. Některé deputace podávají císaři zprávu o sněmovním snesení. Nazývají se „*Nunciaturae*“.³²⁾ Když snesení sněmovní jest hotovo, sestavuje se zvláštní deputace, aby je ještě přehlédla. Snesení se zde předčítá a námítky ohlašují.³³⁾ Konečně zřizovaly se zvláštní deputace, které snesení sněmovní podepsaly a pečeti opatřily.³⁴⁾

²¹⁾ Na př. R. T. A. J. R., II., 420, č. 54, 661, III., 645, N. S. d. R. A., III., 638, IV., 5, 11 a j.

²²⁾ *Datt*, I. c., kn. V., c. VII., 835, R. T. A. J. R., II., 366.

²³⁾ *Virck*, I. c., I., 266, č. 468, N. S. d. R. A., IV., 40, R. T. A. J. R., II., 835, č. 174, III., 290, IV., 130, 162, 196, 557, 572.

²⁴⁾ *Traktat*, cap. IX.

²⁵⁾ R. T. A. J. R., IV., 185, 307, 676.

²⁶⁾ Deputaci tuto uvádí *Gönnner*, *Teutsches Staatsrecht*, 1804, § 192, 276.

²⁷⁾ O této deputaci mluví *Weisse*, *Über die teutsch. R. Deput. zu Friedensverh.*, Lipsko, 1797, dle *Hartlebena*.

²⁸⁾ *Hartleben*, *Über die Wahl der teutsch. R. Deput. zu Friedensverh.*, Salzburg, 1797, 30.

²⁹⁾ *Hagemeier*, *de comitiis I. G. tractatus*, Frankfurt, 1676, c. IX., 62.

³⁰⁾ *Meiern*, A. R., I., 257.

³¹⁾ *Meiern*, A. R., I., 268.

³²⁾ *Sprenger*, *Lucerna moderní status S. Rom. Imperii*, Frankf., 1667, 37.

³³⁾ R. T. A. J. R., II., 162, 924, III., 735, *Meiern*, A. R., I., 1115.

³⁴⁾ *Tractat*, str. 94, *Fritsch*, I. c., 102, N. S. d. R. A., III., 690, *schema sigillantium*.

Druhou skupinou deputací jsou deputace, jichž působnost jest mimo říšský sněm.³⁵⁾ Ze stavů zřizují se deputace, které mají vyjednávat se zahraničními mocnostmi.³⁶⁾ K tomu cíli opatřují se ochrannými listy a dávají se jim instrukce.³⁷⁾ Roku 1559 bylo usneseno, aby, dojde-li od zahraničních mocnářů odpověď na prosbu o pomoc proti knížeti moskevskému, deputace tyto odpovědi přijala a je zodpověděla.³⁸⁾ Vynikající význam měla říšská deputace při mírovém jednání. Deputace tyto vyplynuly z práva stavů zaručeného státními zákony. Již r. 1495 zaručuje císař stavům, že bez vědomí sněmu nevyproví války, neuzavře míru a neučiní smlouvy se zahraničními mocnostmi.³⁹⁾ Právo toto vykonával říšský sněm schvaluje mírovou smlouvu, uděluje císaři plnou moc, aby mír uzavřel⁴⁰⁾ a konečně prostřednictvím říšské deputace. Toto právo jest zaručeno volebními kapitulacemi.⁴¹⁾

Otázka, zda stavové mohou se účastniti uzavírání míru s cizími mocnostmi jako jedna strana mír uzavírající, stala se zvláště akutní při uzavírání míru vestfálského.*) Císař tehdy upíral stavům právo, aby aktivně byli účastni na mírovém jednání přiznává jim pouze právo, aby se ho účastnili radou.⁴²⁾ Poměry zahraničními donucen právo jejich uznal. Vliv měl zde zvláště výmluvný manifest francouzských vyslanců v Münsteru, v němž se praví:⁴³⁾ „Neque enim Jus belli et Pacis Ei uni competit, neque Gallia, quae Germanicam praetulit et constanter tutata est libertatem, in eaque non parum praesidii sibi esse sentit, haec legitima Imperii et propriae securitatis fundamenta convelli patietur unquam. Norunt omnes, seriem istam bellorum, quibuscum tam diu Christianus populus misere conflictatur, ab isto ferme capite fluxisse, quod neque Principibus

³⁵⁾ Na př. N. S. d. R. A., III., 147, § 74 n a 171, § 54 n.

³⁶⁾ N. S. d. R. A., III., 279, § 18, R. T. A. J. R., IV., 756, 761.

³⁷⁾ N. S. d. R. A., III., 280, § 26.

³⁸⁾ N. S. d. R. A., III., 182, *Häberlin*, I. c., IV., 136, 286.

³⁹⁾ *Datt*, I. c., kn. III., c. XII., 605.

⁴⁰⁾ N. S. d. R. A., IV., 306, 330—331, 419.

⁴¹⁾ František I., volební kapitulace, art. IV., § 11.

*) Viz historický vývoj řádné deputace.

⁴²⁾ *Meiern*, A. p. W., I., 347.

⁴³⁾ *Meiern*, A. p. W., I., 219.

neque Ordinibus Imperii suus honor habitus sit, sua jura servata; nonnullis etiam Dominia, uno et ipsa corporis libertas erepta fuerint. Quae vero ad Omnes ab ipsis Imperii primordiis ac primum latis legibus pertinent, ea ad Unum fere contraxit paucorum potentia.“ Stavové nadále účastní se mírových kongresů v říšské deputaci.⁴⁴⁾ Císařové však svůj slib ve volebních kapitulacích ne vždy zachovávají, uzavírajíce mír sami a domáhajíce se dodatečného schválení.⁴⁵⁾ Poslední říšská deputace byla při mírovém jednání r. 1803.⁴⁶⁾

Bylo-li možno pojednati o složení řádné deputace jakožto jednotném institutu, není to možno u ostatních říšských deputací, kdež složení od případu ku případu se mění a u jednotlivých druhů říšských deputací má svou zvláštní povahu.

Při těchto deputacích nutno pojednati především o volbě členů. Na deputacích, které projednávají určitý úkol na místě celého sněmu, musí se usnésti celý sněm. Deputacemi mohou býti vyřizovány také akty jednotlivých kolegií (Collegialdeputationen). I tyto deputace volí sněm. Císař jich však neschvaluje. Neoznámuje se mu ani jich zřízení.⁴⁷⁾ Při těchto převládá interest jednotlivých kolegií,⁴⁸⁾ při oněch klade se důraz na zájem říše.⁴⁹⁾ Po míru vestfálském, kde stanovena náboženská rovnost ve všech deputacích říšských,⁵⁰⁾ nastal spor mezi oběma díly náboženskými, zda volba deputovaných má se dít na sněmu neb jednotlivými

⁴⁴⁾ O jednotlivých mírech: *Koch*, Abregé de l'histoire des Traités de paix, Basilej, 1796, Jednotlivé deputace příkladmo podává *Hartleben*, Über die Wahl der teutsch. R. Deput. zu Friedensverh., Salzburg, 1797.

⁴⁵⁾ *Moser*, W. K., (Karla VII.), III., 76, Anm. ad § 11, art. IV., týž, W. K., (Františka I.), Anm. ad § 11, art. XII., II., 139. Praví se zde, že teprve po třech letech byl mír předložen k ratifikaci.

⁴⁶⁾ *Protokol* der ausserord. Reichsdeput. zu Regensburg, 1803, 2 sv. a 4 sv. příloh.

⁴⁷⁾ *Gonner*, I. c., 276, § 192.

⁴⁸⁾ *Virck*, I. c., I., 460, č. 748, R. T. A. J. R., II., 161.

⁴⁹⁾ *Meiervn*, A. R., I., 418, N. S. d. R. A., IV., 82.

⁵⁰⁾ Art. V., § 51, in comitiis proximis, in horum conuentibus itemque comitiis vniuersalibus, siue ex vno siue duobus aut tribus imperii Collegiis quacumque occasione, aut ad quaecumque negotia deputandi veniant, aequetur deputatorum numerus ex vtriusque religionis proceribus.

náboženskými díly. Byly učiněny sice výjimky a volba ponechána katolíkům a na druhé straně protestantům.⁵¹⁾ Stavové protestantští vystoupili pak s tvrzením, že jim náleží tato volba právem.⁵²⁾ Nelze považovati tento způsob volby za pravidelný. Stavové protestantští sami připouštějí volbu sněmem a nikoli jednotlivými díly náboženskými.⁵³⁾ Ovšem ve složení deputací byla náboženská rovnost zachována⁵⁴⁾ a hleděno také k tomu aby nebyla porušena pro nemoc, nepřítomnost neb zaujatost.⁵⁵⁾ Každý stav má passivní volební způsobilost, ale žádného práva na volení. Členství v jedné nedává nároku na členství v deputaci druhé.⁵⁶⁾ Říšská hrabata obdržela revers de non praeiudicando, který zajišťoval jim však pouze jejich volební způsobilost, nikoli nutnost samé volby.⁵⁷⁾

Počet osob býval různý.⁵⁸⁾ I předmět měl vliv na složení. Místo osoby jedné nastupuje při jiném předmětu jednání osoba jiná.⁵⁹⁾ Stavové v deputacích a výborech nezasedali osobně, nýbrž vysílali své rady. Počet těchto radů není určen. Jeden rada může zastupovati i více stavů.⁶⁰⁾ Zvláště při mírových deputacích bylo důležité, aby subdelegáti byli schopní svého úkolu. Císař proto vybízí stavy: „zu denen Subdeputirten aber keine neue,

⁵¹⁾ *Hartleben*, I. c., 24.

⁵²⁾ *Hartleben*, I. c., 25, *Moser*, Staatsrecht, II., 30, § 48 n. uvádí spory mezi katolíky a protestanty při uzavírání míru bádenského.

⁵³⁾ *Hartleben*, I. c., 51.

⁵⁴⁾ *Meiern*, A. p. W., II., 564, 572, III., 433.

⁵⁵⁾ Na př. mají vota nedostavivších se, akreskovati vlastní náboženské straně. N. S. d. R. A., IV., 177. *Meiern*, Acta pacis executionis publica, I., 94, und falls ein Deputatus interessiret, dessen Stelle aus denen vor oder nachsitzenden oder sonst zu ersetzen sey.

⁵⁶⁾ *Fritsch*, I. c., 139.

⁵⁷⁾ *Gönnner*, I. c., 285.

⁵⁸⁾ Na př. r. 1431 zvoleno 6 osob z kurfirstů a knížat a 6 měst, *Lehman*, I. c., 864, deputace z 6 osob: 2 kurfirstů, 1 knížete, 1 hraběte, 1 prelata a 1 města. *Datt*, I. c., kn. V., c. VII., 836. Deputace r. 1557. se skládá z 6 kurfirstů, 6 knížat, zástupce prelátů a dvou měst a j.

⁵⁹⁾ R. 1557 místo biskupa augsburského, který účastní se jednání o komorním soudě, vstupuje arc. salcburský při jednání o mincích N. S. d. R. A., III., 149, § 83.

⁶⁰⁾ R. T. A. J. R., II., 420.

sondern in Reichs Sachen genugsam geübte Leute und gute Patrioten gebrauchen“.⁶¹⁾

Účelu deputace t. j. řádného projednání určité věci hledí stavové dosáhnouti malým počtem deputovaných.⁶²⁾ Počet členů deputace může býti zvýšen,⁶³⁾ může však byti také sníženo.⁶⁴⁾

K deputaci mírové mohou i jiní stavové, „non deputati“ vysílati své vyslance, pokud se jich mírové jednání dotýká a bez porušení jednoty a výsosti říše.⁶⁵⁾

U deputací, které projednávají určité úkoly na místě celého sněmu, přítomni jsou císařští komisaři.⁶⁶⁾ U mírových deputací sluje císařský vyslanec „Plenipotenciarius“,⁶⁷⁾ „Kaiserliche Plenipotenz“,⁶⁸⁾ „Principal Gesandtschaft“.⁶⁹⁾

Také řízení ve zmíněných družích deputací nelze vylíčiti v jednotném systému. Sami stavové tvrdili:⁷⁰⁾ „Würde sich bey allgemeinen Reichstage etwa eine Materie finden, welche pro conditione suae naturae füglich den deputatis commitiret und von den selben ohne Aufhalt der Sachen und Verzögerung, auch ohne Präiuditz der allgemeinen Stände zu verrichten und dannenhero omnium Statuum libero et comitali consensu die expeditu solcher Sachen den deputatis anvertrauet würde; würde sich dabey selber geben ob, wie weit und auf was Maasse solches zu practicieren.“

Deputace nemůže vzniknouti bez zasedání sněmu.⁷¹⁾ Vzniká na základě předcházející porady stavů.⁷²⁾ Vůle sněmu rozhoduje, zda deputace má se uskésti s konečnou platností,⁷³⁾ neb musí

⁶¹⁾ N. S. d. R. A., IV., 306, také Europ. Staatskanzley, XIV., 795.

⁶²⁾ Proto ustanovuje se „in wenig bestehende Deputation zu verordnen N. S. d. R. A., IV., 40, také mírová deputace r. 1709 byla omezena na menší počet stavů Europ. Staatskanzley, XIV., 860—861.

⁶³⁾ *Pachner*, I. c., I., 167.

⁶⁴⁾ R. T. A. J. R., II., 162, III., 370.

⁶⁵⁾ Europ. Staatskanzley, XIV., 796, 813, § 5.

⁶⁶⁾ N. S. d. R. A., III., 148, § 75.

⁶⁷⁾ N. S. d. R. A., IV., 177.

⁶⁸⁾ *Zeumer*, Quellensammlung, 1913, 529.

⁶⁹⁾ *Moser*, W. K., Franz I., II., 139, Anm. ad art. IV., § 11, a § 12.

⁷⁰⁾ *Meiern*, A. R., I., 414.

⁷¹⁾ Ad deputationem Extraordinariam kan man, ausser eines allgemeinen Reichstages nicht gelangen, *Meiern*, A. p. W., I., 458.

⁷²⁾ R. T. A. J. R., II., 168.

⁷³⁾ N. S. d. A. R., III., 148, § 75, 171, § 53.

učiniti relaci ku sněmu, jsouc zmocněna ku předběžné poradě.⁷⁴⁾ Táž deputace může o určitém předmětu se raditi s konečnou platností, o jiném musí učiniti relaci sněmu.⁷⁵⁾

Aby dostála deputace svému úkolu, může zříditi subdeputaci, která jí pak referuje.⁷⁶⁾ Zvláštním způsobem zřizování takovéto subdeputace bylo zřízení dvou výborů na sněmu. Velký výbor tu předává ku projednávání věc malému výboru,⁷⁷⁾ malý výbor projednav určitý úkol vydá o tom dobré zdání velkému výboru.⁷⁸⁾ Tento se o něm radí a vydá sám dobré zdání.⁷⁹⁾ Může určité artikuly buď schváliti, změnití neb škrtnouti,⁸⁰⁾ popřípadě vybídnouti malý výbor, aby o věci se radil poznovu.⁸¹⁾

Řízení deputační má býti tak zařízeno, aby jím nebyly porušeny porady hlavní.⁸²⁾

Zvláštní řízení bylo při mírových deputacích. Deputaci udělována tu generální plná moc⁸³⁾ s instrukcí. („General Vollmacht“, Plenipotencia Imperii“.) Každý deputovaný stav dával svému subdeputovanému moc speciální. Při legitimaci má býti postupováno tak, že císařští vyslanci předkládají svou plnou moc arcibiskupu mohučskému, resp. jeho vyslanci, subdelegovaný mohučský — císařským vyslancům, kdežto ostatní všichni vyslanci — subdelegátu mohučskému. Ten oznamuje také všem plnou moc císařských vyslanců.⁸⁴⁾ Pro porady bylo sestaveno zvláštní schema, kde mají vyslanci jednotlivých stavů usednouti, jednak při proposici, jednak v plénu za přítomnosti cizích vyslanců, aby hodnost císařská neutrpěla.⁸⁵⁾ V písemném styku musí obdržeti říšská deputace písemné listy od zahraničních

⁷⁴⁾ *Datt*, I. c., kniha V., c. VII., str. 835, *Pachner*, I. c., I., 174, 394, 399, 414, *Virck*, I. c., I., 464, č. 751, také 266, č. 468.

⁷⁵⁾ N. S. d. R. A., III., 149, § 83.

⁷⁶⁾ *Meiern*, A. R., II., 390, 395, R. T. A. J. R., III., 294, 297, 335.

⁷⁷⁾ R. T. A. J. R., II., 406, III., 358, 573.

⁷⁸⁾ R. T. A. J. R., II., 165, 167, 244, III., 417, 615.

⁷⁹⁾ R. T. A. J. R., II., 357.

⁸⁰⁾ R. T. A. J. R., II., 422, pozn. I.

⁸¹⁾ R. T. A. J. R., II., 359, III. 300.

⁸²⁾ *Pachner*, I. c., I., 166.

⁸³⁾ *Europ. Staatskanzley*, XIV., 810, 813, N. S. d. R. A., IV. 177.

Plná moc r. 1802 viz *Protokol*, B., 6—7, Moser, *Staatsrecht*, I., 513.

⁸⁴⁾ *Moser*, W. K., František I., II. Anmer. ad art. IV., § 11 a 12, 139.

⁸⁵⁾ N. S. d. R. A., IV., 140.

vyslanců bezprostředně, její odpovědi však jsou dány prostřednictvím císařských zástupců, kteří jsou zavázáni také nepřistoupivše k této odpovědi, sdělití mínění deputovaných, pokud se dotýká mírového jednání a pokud z ní nic závazného říši nevzejde.⁸⁶⁾ V mírové jednání nemají býti míseny soukromé záležitosti stavů.⁸⁷⁾

O způsobu, jakým má býti jednáno na mírovém kongresu stanoví volební kapitulace.⁸⁸⁾ „sofort wollen Wir auch gedachte Churfürsten, Fürsten und Stände des Reichs bey denen Friedens Handlungen ihres Deputations und Beiwürkungs Rechts sich ohngeschmählert gebrauchen, und ihnen daran keinen Eintrag geschehen lassen, also, dass zwischen Unserer Gesandtschaft und denen Reichs Deputirten der auf Reichs und anderen Deputations Tügen herkömmliche Modus Tractandi beobachtet....“

Ve výborech na sněmu, k nimž nejsou ustanovováni císařští komisaři, zaujímá zvláštní postavení kurfirst mohučský. Propojuje, táže se až po kurfirsta braniborského, odtud všech knížat a měst táže se kurfirst saský, ve druhém sezení táže se kurfirst saský, kdežto mohučský táže se jen saského.⁸⁹⁾ Mezi kurfirstem saským a mohučským byl spor o toto hlasování.⁹⁰⁾

Jinak jest tomu v deputacích, které zasedají mimo říšský sněm. Císař ustanovuje k nim své komisary, jimž náleží řídití deputační sezení.⁹¹⁾

Není pochyby, že císaři náleží právo ratifikační u deputací, které jsou ustanoveny, aby usnesly se na místě celého sněmu.⁹²⁾ Usnesení mírové deputace jest přijímáno sněmem⁹³⁾ a ratifikováno císařem.⁹⁴⁾

Deputace, jichž členové jsou ad hoc voleni, zanikají vykonaným úkolem.⁹⁵⁾

⁸⁶⁾ *Gönnner*, I. c., § 280.

⁸⁷⁾ *Europ. Staatsk.*, XIV., str. 863.

⁸⁸⁾ (František I.), art. IV., § 11.

⁸⁹⁾ *Traktat*, str. 75.

⁹⁰⁾ *R. T. A. J. R.*, II., 152, č. 6, 157, č. 8, 162, č. 9, 749, č. 105, IV. 54.

⁹¹⁾ *Gaspari*, *Der Deputations Recess*, 1803, 135, N. S. d. R. A., III., 148, § 75.

⁹²⁾ *N. S. d. R. A.*, III., 154.

⁹³⁾ *Zeumer*, I. c., 529, b.

⁹⁴⁾ *Zeumer*, I. c., 529, c.

⁹⁵⁾ *Gaspari*, I. c., II., 345, *Deputationsabschied*.